

Nacionālā bagātība – mežs

Egļu mizgrauža aktivitāte šovasar samazinājusies

Šogad egļu astoņzobu mizgrauža aktivitāte Latvijas mežos ir mazinājusies, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. To vēsta Valsts meža dienesta (VMD) un Latvijas Valsts mežzinātnes institūta *Silava* apkopotie dati. Arī svaigi mizgraužu postījumi konstatēti ievērojami mazāk. Šo informāciju *Auseklis* apstiprināja arī Limbažu mežniecībā.

Lai sekotu līdzi aktuālajiem apstākļiem, VMD regulāri ievāc informāciju par feromonu slazdos noķerto mizgraužu vaboļu skaitu visā valsts teritorijā. Novērojumi rāda, ka šogad egļu astoņzobu mizgraužu lidošana sākusies daudz agrāk nekā iepriekšējos gadus – pirmie īpatņi manīti jau aprīļa sākumā.

Mizgraužu aktivitātes samazināšanās var būt saistīta gan ar dabas apstākļiem, gan ar valstī ieviestajiem egļu mežaudžu aizsardzības pasākumiem un saimnieciskajiem ierobežojumiem, tai skaitā feromoni

nu slazdu izvietošanu visā valsts teritorijā.

Politiskais menedžments sāka rīkoties jau gada sākumā – acīmredzot, reaģējot uz kaitēkļa uzdarbošanos Latvijas mežos pērn. Proti, 2023. gadā 33% vērtīgo egļu audžu 13 500 ha platībā tika konstatēti mizgraužu bojājumi 1-3% apmērā. 2023. gada vasarā vien mizgrauzis iznīcināja vairāk nekā 5% no visām eglēm, kas vecākas par 50 gadiem. Lielāki vai mazāki postījumi konstatēti 37% egļu audžu, 10% novērtēto audžu tika veikta papildu kvalitātes kontroles uzskaitē. Tāpēc saistībā ar postītāja masveida savairošanos šī gada sākumā izsludināta mizgrauža masveida savairošanās situācija mežā. Tas nozīmē, ka no 1. aprīļa līdz 31. augustam vērtīgo egļu mežaudžu aizsardzības zonās ir spēkā saimnieciskās darbības ierobežojumi jeb ciršanas aizliegums. Līdzīgi aizsardzības pasākumi un saimnieciskās darbības ierobežojumi bija spēkā arī pērn.

Svaigi postījumi konstatēti mazāk

Valsts meža dienesta (VMD) Meža un vides aizsardzības daļas vecākā referente Ilze Zilvere-Zālīte apliecina, ka šogad egļu astoņzobu mizgrauža aktivitāte Latvijas mežos ir krietni mazinājusies, svaigi postījumi konstatēti ievērojami mazāk.

Lai ierobežotu egļu astoņzobu mizgraužu izplatību, kopš pavasara visā valsts teritorijā, lielākajos egļu mežu izcirtumos izvietots simtiem feromonu slazdu. To darīja VMD, AS *Latvijas valsts meži*, Meža pētīšanas stacija, SIA *Rīgas Meži* un LVMI *Silava*. VMD ir izvietojis 265 slazdus. Tajos noķerto vaboļu skaits tiek apkopots un izmantots arī mizgraužu aktivitātes monitoringam.

Jūlija sākumā apkopotie dati liecina, ka aktivitātes maksimums bijis pavasara beigās un vasaras sākumā, taču jau jūnija otrajā pusē lidošanas intensitāte krietni mazinājusies. Arī svaigu mizgraužu postījumu ir salīdzinoši mazāk nekā šajā laika periodā pirms gada. Jauni ievērojami postījumi parādījušies atsevišķās mežaudzēs Pierīgā, Sēlijā un valsts dienvidu daļā. VMD novērojumi dabā sakrīt arī ar *Silavas* monitoringa datiem.

Mizgraužu aktivitātes samazināšanās varētu būt saistīta gan ar dabas apstākļiem, gan valstī ieviestajiem egļu mežaudžu aizsardzības pasākumiem un saimnieciskajiem ierobežojumiem, t.sk. feromonu slazdu izvietošanu visā valstī.

Kā zināms, pēdējos gados egļu astoņzobu mizgrauzim sezonas laikā attīstās divas paaudzes. Šogad otrās paaudzes izlidošana notika agrāk nekā citus gadus – dažviet jūnija beigās, citviet jūlija sākumā. Analizējot slazdos noķerto vaboļu skaitu, secināts, ka arī otrās paaudzes aktivitāte ir salīdzinoši zema. Tas ļauj cerēt, ka šoruden egļu audzēm būtiski jauni postījumi netiks nodarīti.

Objektīvu informāciju par to, cik šogad kopš aprīļa ir veiktas sanitārās vienlaidu cirtes mizgraužu bojātās audzēs, vēl nevar apkopot, jo saskaņā ar koku ciršanu mežā regulējošajiem normatīvajiem aktiem pārskatus par veikto mežsaimniecisko darbu 2024. gadā lielākā daļa īpašnieku iesniegs tikai 2025. gada sākumā. Taču VMD ir apkopota informācija par izsniegtajiem sanitārajiem atzinumiem līdz 1. jūlijam. Šogad izsniegts 1014 atzinumu sanitārajām vienlaidus cirtēm ar bojājumu cēloni *svaigi mizgraužu bojājumi*. Jāatzīmē, ka saskaņā ar VMD 2024. gada 9. janvāra rīkojumu Nr. 1 *Par egļu astoņzobu mizgrauža masveida savairošanās situāciju un kaitēkļa ierobežošanas pasākumiem 2024. gadā* par svaigiem bojājumiem tiek uzskatīti gan 2023., gan 2024. gada augu veģetācijas sezonā bojāti koki. Kopējā platība, par kuru izsniegti atzinumi, ir 1366 ha. No tiem Vidzemei izsniegti 305 šādi sanitārie atzinumi ar kopējo platību 194 ha.

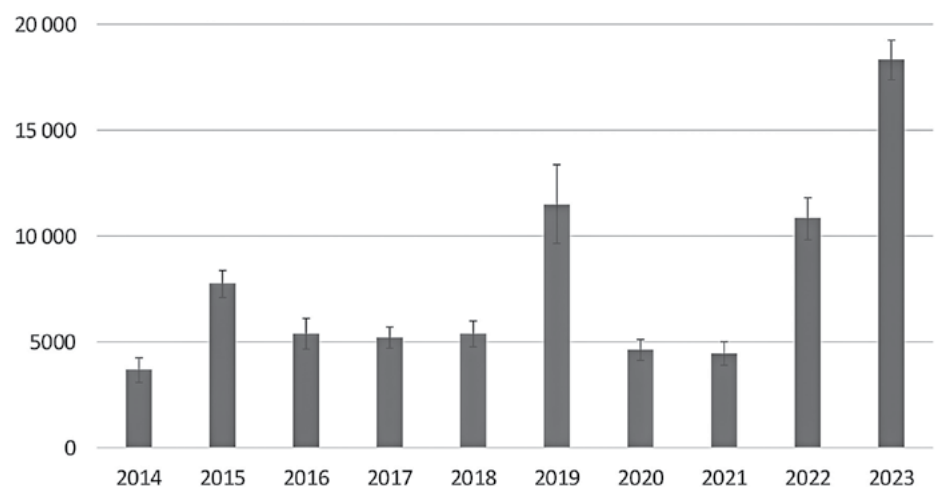
Mūspusē mizgrauzi apturējis klimats

Limbažu mežniecības vecākais mežzinis Raimonds Liepiņš *Auseklis* uzsver, ka egļu astoņzobu mizgrauža problēma novadā nav nekas jauns. Tā novērojama jau gadiem ilgi, atšķiras tikai aktivitātes pakāpes. Tomēr šogad mūspusē mizgrauzis, salīdzinot ar pagājušo gadu, sastopams ievērojami mazākos apmēros. – *Sava loma tajā ir gan dabai, gan visam apstākļu kopumam. No vienas puses iedarbojies ciršanas aizliegums, no otras – šī vasara nav tik karsta, ir vairāk nokrišņu. Mizgrauzim nepatīk slapjš, vēss laiks, mitrs un auksts pavasaris jau nu nebūt, –* pamato R. Liepiņš. Viņš teic, ka Valsts meža dienesta (VMD) publicētajās mizgrauža izplatības kartēs Limbažu novads ir iekrāsots zaļā krāsā (vienā slazdā noķerto mizgraužu skaits samazinājies par vismaz 10 tūkstošiem). Mežzinis arī atzīst – lai gan pagājušajiem reizes valdīja aukstums, tomēr ar to, šķiet, nepietika, lai kaitēkļi izsaltu. Ja būtu tādi klimatiskie

apstākļi kā pagājušajā vasarā, kukaiņu aktivitāte būtu lielāka. – *Analizējot aizvadīto gadu situāciju, redzams, ka tieši pērn kaitēkļi Limbažu novada mežos bija sastopami visvairāk, –* saka R. Liepiņš. Vaicāts, ko par ciršanas aizliegumu domā mežu īpašnieki, viņš atbild, ka attieksme ir dažāda, – *viņi uzskata, ka mežs jāzāģē tikai ziemā, bet ir arī tādi mežsaimnieki, kuri ierasti veic darbus visu gadu, turklāt ierobežojošos aizliegumus tomēr nepārkāpj. Vai varēja iztikt šovasar bez ciršanas aizlieguma, ja reiz daba nāca talkā un ierobežoja kukaiņu invāziju? –* *Vispārējais egļu ciršanas aizliegums tomēr atļāva cirst invadētās audzes, un to cilvēki izmantoja. Viena tādas cirsmas atļauja mūspusē izņemta vēl pavisam nesen, –* teic R. Liepiņš. Uz jautājumu, kad mizgrauža postījumi ir kļuvuši par traucēkli Latvijas mežos, mežzinis saka: – *Šāda problēma ir bijusi vienmēr.*

Mizgraužu lidošanas aktivitātes salīdzinājums pa gadiem

Vidēji vienā slazdā noķerto vaboļu skaits

Situācija valstī šogad uzlabojas

Dr. Biol. Agnis Šmits, *Silavas* vadošais pētnieks, uzskata, ka šogad un arī iepriekš egļu ciršanas ierobežojumi ir sevi attaisnojuši un nākuši par labu situācijai kopumā. Viņš uzsver, ka kaitēkļu lidošanas aktivitāte šogad ir maza, turklāt palīdzējuši laikapstākļi – mitrāks un vēsāks klimats. – *Visā Latvijā ir uzlabojums, izņemot pierobežu ar Lietuvu, –* viņš akcentē. Pētnieks šādus secinājumus veic, analizējot mizgraužu lidošanas aktivitātes datus. Un uzreiz piebilst, ka detalizētāk rezultātus varēs pētīt pēc tam, kad tiks saņemti dati par skuju koku bojājumiem. – *Visā Latvijā, analizējot lidošanas aktivitāti, šogad bija uzlabojums, izņemot dienvidos – robežrajonos ar Lietuvu. Tie ir minus septiņi tūkstoši vaboļu vienā slazdā. Kad pavarī mizgrauži sāka strauji lidot, uznāca aukstuma vilnis un aktivitāte nobremzējās. Salīdzinot ar iepriekšējā gada maksimi-*

mu, situācija ir relatīvi normāla, tā uzlabojas, – vērtē A. Šmits.

Zinātnieks paskaidro, ka pagājušajā gadā kaitēkļi bija ārkārtīgi aktīvi. – *Pērn mizgraužu lidošanas aktivitāte bija divreiz lielāka nekā 2022. gadā, kad tā jau bija vērtējama kā ievērojama. Tomēr, ja paraugāmies uz postījumiem mežā, to 2023. gadā bija daudz, bet, salīdzinot ar iepriekšējo – 2022. – gadu, to tomēr bija būtiski mazāk. Varam lepnī sist sev uz pleca – ierobežojumi ir iedarbojušies, –* saka A. Šmits.

Izskaidrojot egļu ciršanas aizliegumu, viņš teic, ka lielāka nozīme ir koku ciršanai, nevis neciršanai. – *Ja cērtam bojātas egles vienlaidus cirtē, tas situāciju uzlabo. Izlases cirtes savukārt situāciju pasliktina. Vienlaidus cirtes ir vienīgās istās zāles pret mizgrauzi, tādas mums vajadzētu pēc iespējas vairāk, jo tā varam saglabāt meža*

vērtību. Ja cērt egles vienlaidus cirtē un izliek slazdus, situācija uzlabojas. Ciršanas aizliegums vērst uz to, lai neievilktu mizgrauzi vērtīgajās audzēs. Ja 500 m attālumā no vērtīgajām var cirst vienlaidus cirtes, tas ir jādara. Turklāt – kur vairāk slazdu, tur mazāk bojājumu.

Viņš uzsver, ka aizliegums cirst egles attiecināts uz darbībām vērtīgo audžu tuvumā. Savukārt vietās, kur novērota infekcija, valsts ciršanas noteikums ir atvieglojusi. A. Šmits piebilst, ka VMD privātpersonām piedāvā bezmaksas pakalpojumu: ja nocērt vienlaidus cirtē skujkokus un netālu ir vērtīgas egļu audzes, VMD bez maksas uzliek, iztīra un novāc mizgraužiem domātos feromonu slazdus. Pēdējais brīdis slazdu likšanai ir augusts. Vaicāts, cik daudz privātpersonu izmanto šo iespēju, A. Šmits atbild, ka septītā daļa no visiem slazdiem ir privātajos mežos.

Privātpašniekiem saviem spēkiem izlikt slazdus būtu komplicēti, jo atļauju saņemšanas un noteikumu ievērošanas process ir diezgan sarežģīts. – *Un tā nav panaceja! Ja slazdus izmanto nepareizi, var rasties ļaunums, turklāt pat ļoti liels, –* viņš stāsta un paskaidro, ka slazdi pieviliņa kaitēkļus (izdala īpašas, kukaiņiem tīkamas vielas). Kādi ir priekšnoteikumi, lai izvietotu slazdus pie savām audzēm? Jābūt vērtīgai audzei, tad svaigai skujkoku cirsmi, slazdi regulāri jātīra, jāliek grupās. Ja privātpersonai pieder mežs, vērtīga egļu audze un tuvumā izcērt skujkokus, iespējams vērsties pie atbildīgajām institūcijām. Pēc kāda laika var saņemt slazdus savas vērtīgās audzes aizsargāšanai. – *Tas ir labs pakalpojums privātpersonām, –* piebilst A. Šmits.

Lappusi sagatavoja **Edmunds IMŠA**

Par projekta «Nacionālā bagātība – mežs» saturu saturu atbild projekta īstenotājs SIA «Izdevniecība Auseklis».
Projekta Nr. 24-00-SOMF06-000020